

Elbəyi MAQSUDOV - 70

İNSANLIQ NÜMUNƏSİ OLAN ALİM ÖMRÜ

İnsan ömrü axar suya bənəyir. Bəzən ömür adlı yolun nə vaxtsa başa çatacağını hiss etmirsən. Bu da həqiqətdir ki, insanın cismani ölümündən sonra onun ikinci həyatı başlayır. Bu həyat elin yaddaşına hoppan ömrün izləridir. Ən uzun insan ömrüsə özündən sonra silinməz izlər qoyub, xatirələrdə yaşayanlara məxsusdur. Əgər dünyasını dəyişəndən sonra sağlığında təmasda olduğu insanların xatirəsində qalırınsansa, tez-tez anılırsansa, demək yaddan çıxmamısan, yaşayırsan. Çünki insanın həyatda qazandığı əsl zənginlik özü haqqında yaddaşlarda oyaatdığı xoş təəssürlər, xatirələrdir. Onun cismani yoxluğundan sonra belə xatirələri canlandırmaq, mənalandırmıqsa, həm onun ruhuna ehtiram, həm də o insanın ölümsüzlüyü deməkdir.

Sağlığında böyük hörmət sahibi olan, haqq dünyasına qovuşduqdan sonra çoxlarının xatirəsində xeyirxah insan, sədaqətli dost, vətənpərvər alim, unudulmaz müəllim və qayğıkeş ailə başçısı kimi qalan insanlardan biri də pədaqoji elmlər doktoru, professor Elbəyi Maqsudovdur.

Elbəyi Sadiq oğlu Maqsudov 16 fevral 1955-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Babək rayonunun Gərməçataq kəndində anadan olmuşdur. 1972-ci ildə Naxçıvan Dövlət Pədaqoji İnstitutunun tarix-filologiya fakültəsinin Azərbaycan dili və ədəbiyyat ixtisasına daxil olmuşdur.

25 il orta ümumtəhsil məktəblərində -Gərməçataq kənd orta məktəbində, Naxçıvan şəhərindəki "Xanım qızlar", "Türk oğlanlar" liseylərində və 3 saylı rus məktəbində Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi işləmişdir.

1986-cı ildə Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Pədaqoji Elmlər İnstitutunun aspiranturasına qəbul olmuş, 1992-ci ildə "Azərbaycan dili dərslərində fənlərə əlaqədən (rus dili fənni ilə) istifadənin imkanları və səmərəli yolları" mövzusunda dissertasiya müdafiə edərək pədaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsi, 2000-ci ildə dosent, 2008-ci ildə isə "Azərbaycan və türk dilinin müqayisəli tədrisinin tələbələr üçün linqvistik təfəkkürünün inkişaf etdirilməsinə təsiri" mövzusunda dissertasiya müdafiə edərək pədaqoji elmlər doktoru alimlik dərəcəsi, 2014-cü ildə isə professor elmi adı verilmişdir.

"Ana dili dərslərində dillərarası əlaqədən istifadənin ümumi məsələləri", "XXI əsrin öyrənciləri üçün Azərbaycan dili və ədəbiyyatdan testlər", "Azərbaycanca-türkcə, türkcə-azərbaycanca qarşılıqlı dilçilik terminləri lüğəti", "Dillərarası əlaqə təliminin metodikası", "Dillərin müqayisəli tədrisi: imkanlar və vasitələr", "Ürək bir dünyadır", "Sözler də insan kimidir", "Azərbaycan dilinin Türkiyə türkcəsi ilə əlaqəli tədrisi üçün çalışmalar", "Təmsillər", "Poetik türkçəçilər" və s. elmi- metodiki, bədii əsərlərin müəllifidir.

1994-2004-cü illərdə NDU Elmi

Şurasının katibi, 2004-2018-ci illərdə Naxçıvan Dövlət Universitetinin "Fənlərin tədrisi metodikası" kafedrasının müdiri vəzifəsində işləmişdir. 2007-ci ildə Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi tərəfindən "Qabaqcıl Təhsil işçisi" döş nişanı ilə təltif olunmuşdur. 2015-ci ildə "Poetik-praktik Azərbaycan dili" əsərinə görə Naxçıvan Muxtar Respublikası Mükafatına layiq görülmüşdür. 2017-ci ildə Azərbaycanın Əməkdar müəllim fəxri adı verilmişdir, 2018-ci il may ayının 28-də vəfat etmişdir.

Elbəyi Maqsudov 63 il ömür sürsə də həmişə insanlığın zinəti sayılan saf və münis dəyərləri xarakterində yaşadıb, şəxsiyyətini, məniyi, ad-sanını, həyat prinsiplərini daim qoruyub saxlamışdır. Artıq doqquz ildir ki, Elbəyi müəllim aramızda yoxdur. Amansız ölüm onu sıralarımızdan qoparmışdır. Lakin buna baxmayaraq onun adı iş yoldaşlarının, həmkarlarının, dostlarının, tələbələrini, qohum-əqrabasının, hətta onu şəxsən tanımayan çoxsaylı oxucularının dilindən düşmür. Hamı kimi mən də onu hər zaman minnətdarlıqla xatırlayıram. Elbəyi müəllim mənə nə orta məktəbdə, nə də ali məktəbdə dərs deməyib. Aspiranturada elmi rəhbərim də olmayıb. Ancaq onu həmişə həyatda və elmdə müəllimim saymışam. Müəllim təkcə o deyil ki, sənə dərs desin. İnsanın bütün ömrü boyu müəllimə-özünün zəngin həyat təcrübəsi və müdrikliyi ilə həyatın çətinliklərinə sinə gərməyi, sədaqətli, etibarlı və dözümlü olmağı, vətəni sevməyi öyrədən müəllimə ehtiyacı olur. Bu mənada, Elbəyi müəllim də mənim həyatda qarşılaşdığım əsl müəllimlərdəndir. O, müəllim olmaqla yanaşı, həm də çox səmimi insan, sədaqətli dost, yaxşı iş yoldaşı, bir sözlə, yaradıcılığı ilə şəxsi keyfiyyətləri bir-birini tamamlayan bütöv şəxsiyyət idi. Və mən fəxr edirəm ki, belə bir böyük şəxsiyyətin uzun müddət həm ailəvi yaxın dostu, həm də ən fəal oxucusu olmuşam. Bir də onunla qürur duyuram ki,

Naxçıvan Dövlət Universiteti və "Naxçıvan" Universiteti Elmi Kitabxanalarında (2008-2020) direktor işləyərək bir necə kitabının təqdimatının təşkilatçısı olmuşam.

Hər kəs insan itkisinin nə qədər ağır olduğunu bilir. Xüsusən də uzun illərin müəlliminin, dostunun itkisi. Müəllimi haqqında vida sözü yazmaq isə daha ağırlı-acılı olur. Ancaq nə edəsən ki, "gəlimli-gedimli, son ucu ölümlü dünyanın" sərt və dəyişməz qanunu var. Yaranan bir gün köç edir. Bizim borcumuzsa insanlıq nümunəsi olan bu cür şəxsiyyətləri gələcək nəsillərə tanıtdırmaqdır.

Etiraf edirəm ki, onun ölümündən sonar tərtib etdiyim "Professor Elbəyi Maqsudov xatirələrində" kitab üzərində işlədiyim müddətdə Elbəyi müəllimin keçdiyi həyat yolunu və rəqlədikcə, onun haqqında yazılan yazıları oxuduqca həm kövrəldim, həm də onu yenidən tanıdım, yenidən kəşf etdim və qürur duydum. İndi dönüb o illəri xəyalımdan keçirəndə deyirəm, nə yaxşı ki, belə bir İNSANI tanımışam. Çünki professor Elbəyi Maqsudov kimi örnək ziyalılarımız hər birimizin qürur yeri-mizdir.

Son dərəcə səmimi, ürəyiaçıq, təvazökar, vətəni və el-obasını sevmən, onunla fəxr edən bir insan olan Elbəyi Maqsudov ömrünün gözəl çağında sevenlərini tərk etdi... Yaddaşlarda isə sadəcə onun duzlu-məzəli zarafatları və bir də dostlarının, iş yoldaşlarının, tələbələrini, ailə üzvlərinin onun haqqında söylədikləri xatirələr qaldı... Xatirələr isə itirdiklərimiz haqqında dediyimiz son sözlər, təsəlli tapdığımız son ümidlərdir... Düşünəndə ki, yaşadığımız o anları bir daha geri qaytara bilməyəcəyik, o zaman xatirələr bizim üçün çox əziz və şirin olur.

Bu da həqiqətdir ki, hər bir şəxsiyyət üzvləşdiyi mühitdən də əvvəl məhz ailə ocağında yetişir, formalaşır, gələcək həyat yolunu müəyyən-ləşdirməyə çalışır. İnsan xarakterinin formalaşmasında onun doğulub boya-başa çatdığı, suyunu-çörəyini daddığı, havasını udduğu ana təbiətin də rolu az deyil. Müdrikliklərimiz əbəz yerə "ot kökü üstə bitər" deməyiblər. Hələ yetkinlik yaşından Elbəyi Maqsudov boya-başa çatdığı halal ailə, əhatə olunduğu saf mühit onu məhz kişi kimi yaşamağa, ömrü ləyaqətlə başa vurmağa, daim haqqa, ədalətə tapınmağa, mübariz olmağa məhkum edib. Qədim yurd yerimiz olan Naxçıvan şəhərinin Gərməçataq kəndində anadan olan Elbəyi Maqsudovun cəmiyyət üçün layiqli vətəndaş və şəxsiyyət kimi yetişməsində ilk növbədə valideynlərinin böyük rolu olub. Ailəsinə dolandırmaq üçün hər bir əziyyətə qatlaşan Sadiq kişi el arasında mərdliyi, sözü-nə bütövlüyü, yüksək insani keyfiyyətləri ilə tanınıb. Anası Güllü xanım isə Azərbaycan qadınına xas isməti, namusu, ailəcanlılığı ilə sayılıb seçilib, hörmət izzət sahibi olub. Elbəyi müəllim Tanrının ona

bəxş etdiyi ömür payını ləyaqətlə yaşayaraq kifayət qədər ali titullara sahib olub, pədaqoji elmlər doktoru, professor, metodist, dilçi-alim, şair, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar müəllimi, Azərbaycan Respublikası qabaqcıl təhsil işçisi, Azərbaycan Yazıçılar və Jurnalistlər Birliyinin üzvü, Naxçıvan Muxtar Respublikası mükafatı və s. Lakin onun ən böyük sərvəti, ən böyük mükafatı yüksək məənəviyyət sahibi olmasıdır. Çox təəssüf ki, bu, hər kəsə nəsihət olmayan xarakterdir. Ondan öyrəniləsi, nümunə götürüləsi çox şey vardı.

Elbəyi Maqsudov mənim düşüncələrimdə, hafizəmdə daha çox müəllim kimi qalıb. O, təkcə auditoriyaya girib dərs aparması ilə deyil, bütün varlığı ilə müəllim idi. Onun bir fikri heç vaxt yadımdan çıxmır: "Gənclərin ləyaqətli vətəndaş kimi yetişməsi üçün müəllimlər hərtərəfli biliyə, ən əsası milli keyfiyyətlərə malik olmalıdır". Bütün bu müsbət keyfiyyətlər onun xarakterində cəmləşmişdi. İstər elmi, istərsə də bədii əsərlərində belə müəllim nəfəsi, müəllim kəlamı, müəllim təlimi vardı. Onun həyat yolu və yaradıcılığı böyük bir məktəbdir.

Elbəyi Maqsudov həm də xeyirxah alim idi. Məndən soruşsalar ki, alimlərdə ən çox hansı keyfiyyətə üstünlük verərdin, fikirləşmədən xeyirxahlıq sözünü dilimə gətirərdim. Təbii ki, alim üçün istedad, zəhmət, dözümlü, gərgin axtarışlar da vacibdir. Uzun illər tanıdığım və hörmət bəslədiyim, zəhmətkeş alim kimi həmişə haqqında xoş sözlər eşitdiyim Elbəyi müəllimdə də bu xüsusiyyətlər vardı, lakin, mənə görə, onun ən yaxşı keyfiyyəti məhz təmənnaş xeyirxahlığıydı. İşlədiyim yerlərdə, yaşadığım həyatda gördüyüm ən nəfisi tox, ən xeyirxah insanlardan biri idi Elbəyi müəllim. Bəlkə də onun bu qədər sevilməyinin əsl səbəbi də məhz bu xarakterdə olması idi.

O, bütün varlığı ilə ömrünün illərini verdiyi və qəlbən sevdidiyi işlə - elmi yaradıcılıqla məşğul olubdu. Kitablار yazıb, redaktə edib, yeni elmi kadrlar yetişdirib. Onun əsas kredo su bu işləri vicdanla, yüksək professionallıq və vətəndaş məsuliyyəti ilə yerinə yetirmək idi. Görülən işlərin müqabilində mütləq nə isə ummaq Elbəyi müəllimin əxlaqına, psixologiyaya və dünyagörüşünə yad idi. O, tam əsasla "mükafatını vicdanından alan" ziyalılar sırasına aid idi.

Çox vaxt ziyalılıq haqqında müəyyən söhbətlər gedir, müzakirə və diskussiyalar aparılır. Hansısa rus yazıçısı-səhv etmirəmsə, V.Kojevnikov yazıb: "Bizim zamanda bütün boş kürsüləri tutmaq uğrunda mübarizə gedir. Yalnız birçə kürsü səbirsizliklə öz sahibini gözləyir. Bu - ZİYALILIQ KÜRSÜSÜdür!". Elbəyi müəllim də bütün göstəriciləri ilə bu kürsüyə layiq bir ziyalı idi.

(Davamı 7-ci səhifədə)

(Əvvəli 6-cı səhifədə)

Elbəyi müəllim dilçi alim kimi ictimai həyatımızda və dilçilikdə baş verən bütün hadisələrə həssas münasibət bəsləyib. Onun tədqiqatlarında, günün aktual məsələləri barədə söhbətlərində zamanın nəbzini tutmaq bacarığı həmişə yüksək qiymətləndirilib. Ciddi problemlərə girişəndə də, aşib-daşan mübahisələri sakitləşdirəndə də Elbəyi müəllim böyük səbr və təmkin nümayiş etdirib. Elbəyi müəllim 40 ilə yaxın yaradıcılığı dövründə sanballı elmi məqalələr, kitablar, monoqrafiyalar yazıb. Böyük alimin unikal elmi təfəkkürü dilçiliyin fakt və sənədlərinə quru keçmiş kimi yanaşmamış, onları daim müasir çağdaş, milli dilçilik problemləri ilə əlaqələndirmişdir. Ona görə də Elbəyi Maqsudovun tədqiqatlarında dilçiliyin ayrı-ayrı sahələri geniş milli-ictimai məzmun kəsb edir. Bundan əlavə, Azərbaycan xalqının mədəni-mənəvi problemləri, bir millət və xalq olaraq milli dərdlərimiz bir vətəndaş, əsl ziyalı kimi həmişə Elbəyi Maqsudovun diqqət mərkəzində olmuşdur.

Onu da qeyd edim ki, Elbəyi müəllim haqqında xatirə yazmaq nə qədər çətindir, elmi yaradıcılığına nəzər salmaq bir o qədər şərəflidir. Elbəyi Maqsudovun Azərbaycan dilçilik elminin inkişafı üçün çəkdiyi zəhmət, onun yazdığı sanballı əsərlər, Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası ilə bağlı maraqlı tədqiqatları, yetişdirdiyi yüksək ixtisaslı elmi-pedaqoji kadrlar xalqa təmənnəsiz xidmətin, yüksək mənada vətəndaşlığın, fədakar alim fəaliyyətinin parlaq nümunəsidir və o, Azərbaycan dilçilik elmi salnaməsində ən şərəfli yerlərdən birini tutur. Akademik İsa Həbibbəyli "Professor Elbəyi Maqsudov xatirələrində" kitabına yazdığı ön sözdə bunu təsdiq edir "Poetik-praktik Azərbaycan dili" kitabı Elbəyi müəllimin mükəmməl dilçi, təcrübəli pedaqoq və istedadlı şair olduğunu göstərir. Burada qrammatikanın bütün incəlikləri öz əksini tapıb. Müəllif qafiyəni də, formanı da, məzmunu da bir-birinə uyğunlaşdırıb. Burada xeyli miqdarda düşün-dürücü suallar, məntiqi tapşırıqlar, nəzəri materiallar olduqca maraqlı və yaradıcı şəkildə poetik əksini tapmışdır... Mən deyirdim ki, "Poetik-praktik Azərbaycan dili" kitabı Elbəyi Maqsudovun yaratdığı dil abidəsidir, ... ana dili çırağıdır"

Dərin təfəkkürə, elmi biliyə malik olan Elbəyi Maqsudov həm də həssas təbiətli, Vətəninə ürək-dən sevən, torpağına bağlı bir insan idi. O, doğulduğu, boya-başa çatdığı torpağın tarixini, mədəniyyətini, milli-mənəvi dəyərlərini yaratdığı əsərlərində sönməz sevgi ilə, yanarlıqla tərənnüm və təbliğ edirdi. Yeni ruhla və həvəslə bədii yaradıcılığını, elmi araşdırmalarını davam etdirirdi.

Elbəyi Maqsudov elmi-pedaqoji fəaliyyətində filologiya və pedaqogika eimlərinə aid olan problemlərə daha çox diqqət yetirmiş, onların həlli istiqamətində bir neçə dəyərli əsərlər yazmışdır. Bir mütəxəssis alim kimi o, Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası üzrə ardıcıl və sistemli araşdırmalar aparmışdır. Həmin tədqiqatlar bilavasitə Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası elmini zənginləşdirməyə yönəlmiş, həm nəzəri, həm praktik əhəmiyyət daşımışdır. Onun yaradıcılığını ümumi şəkildə nəzərdən keçirərkən görürük ki, bu yaradıcılıq iki istiqamətdə-bədii və elmi istiqamətdə inkişaf etmişdir.

Elbəyi müəllimin 2001-ci ildə "Ürək bir dünyadır" adlı ilk şeirlər kitabı işıq üzünə görüb. Bu şeir kitabında da o, həm şair, həm də dilçi-alim kimi özünü təsdiq edir, hətta əksər şeirlərində əl-milik bədiiyyətə üstün gəlir. Bu cür şeirlər yazmaqsa, şairdən istedadla bərabər, həm də xüsusi savad tələb edir. Bildiyimiz kimi, bu günə qədər ədəbiyyatımızda çoxlu sayda dodaqdəyməzlər yazılıb, ancaq dodaqdəyidlərə çox az rast gəlmək olur. Fikrimi dəqiqləşdirmək üçün Elbəyi müəllimin yaradıcılığında silsilə təşkil edən dodaqdəyidlərdən birinə nəzər salaq:

Düşmən qəm ələyib könüm bağına,
Çəkilməz dumanlar çöküb dağıma,
Boylanıb-boylanıb Qarabağıma,
Boynunu burmusan, mən öləm, öləm.

Gördüyümüz kimi, bu cür şeirlər yazmaq üçün dilimizin incəliklərini dərinlən bilmək, fonetikasını, hansı səsləri tələffüz edərkən dodaqlar bir-birinə toxunursa, o səsləri seçib qruplaşdırmaq və nəzmə çəkmək lazımdır. Bütün bunlar Elbəyi müəllimin dilimizin incəliklərinə dərinlən bələd olduğunu sübut edən faktlardandır.

Onun yaradıcılığının ana xəttini Vətən mövzusu təşkil edir. "Sevgim də, ruhum da ancaq Vətəndir", - deyirdi. Azərbaycanın müstəqil dövlət kimi dünya birliyində gündən-günə öz mövqeyini möhkəmləndirməsindən nə qədər ruhlanırdısa, torpaqlarımızın bir hissəsinin işğal altında olmasından da ürəyi ağrıyır, bu ağrıları poetik dillə ifadə edirdi. Son illərdə səhhətindəki problemlərdən əziyyət çəksə də, onu ağrıdan bəlkə də tək bu deyildi. Onu narahat edən ən böyük dərdlərdən biri də Qarabağın işğaldan azad olması idi. Təəssüf ki, o, bu günü görə bilmədi. Və bu ağrılar onun ürəyində sözə çevrilib, misralara düzüldü :

Məni o torpaqlar yandırıb, yaxır,
Alışan qəlbimdə şimşəklər çaxır.
İçimdən şəhidlik qanları axır.
Sevgisiz bir ürək ruhsuz bədəndir,
Sevgim də, ruhum da ancaq Vətəndir.

Həm də şair üçün Vətən tək-cə doğulduğu yurd yeri deyil, bütün Azərbaycan, onun hər qarışı vətəndir. Buna görə də ağrı-acılı dünyamızın qayğılır, "Vətənsiz yaman üşüyürəm" deyən tələbəsinin harayı, taleyinə didərginlik yazılmış insanların dərdləri onu daxilən narahat edirdi. Bu hissələrlə dolu olan şeirlərinin hər sətirindən bir haray baş qaldırır sanki. Bu haray oxucuya vətənin taleyinin öz taleyi olmasını xatırladır. Ata-babalarımızın ruhu uyuyan bu torpağı göz bəbəyi kimi qorumağa, lazım gələrsə onun yolunda canından keçməyə səsləyir bizi.

Elbəyi müəllim Allahın ona verdiyi ömür payını əsl kişilərə layiq yaşadı, özündən sonra şərəfli bir ad qoyub getdi. Bu cür şərəfli ömür yaşayan insanları gələcək nəsillərə tanımaqsa bizim müqəddəs borcumuzdur. Elbəyi müəllim artıq Haqq dünyasındadır. Onun əsərləri - kitabları, elmi məqalələri isə bizə miras qalıb. Elbəyi Maqsudovun xoşbəxtliyi ondadır ki, zənginlərdən, milyonçulardan fərqli olaraq onun varidatı mübahisə və münaqişə mövzusu deyil, onun varidatı hamımızın, bütün xalqındır. İllər, əsrlər keçəcək, amma gələcəyini elmə bağlayan hər bir azərbaycanlı kitabxana rəflərindən onun kitablarını götürərkən bu adı hörmətlə oxuyacaq: ELBƏYİ MAQSUDOV. Və əminəm ki, onun kitablarını əlinə alan hər kəsin dilində bu fikirlər səslənəcək: Allah sənə rəhmət eləsin, Elbəyi müəllim, xeyirxah İNSAN, əsl ziyalı idi.

Aypara BEHBUDOVA,
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Naxçıvan Dövlət Universiteti